

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРАКТИКУМ З ПАТОПСИХОЛОГІЇ

Львів – 2008

ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗЛАДІВ ОСОБИСТОСТІ

Практична робота № 1

Патохарактерологічна діагностика

Мета дослідження: діагностика «близькості» досліджуваного до певного варіанту дисгармонійного розвитку особистості.

Матеріал й устаткування: бланк тесту Мінімульт.

Процедура дослідження

Інструкція: “Зараз Ви ознайомитесь з твердженнями, котрі стосуються Вашого здоров’я і Вашого характеру.

Прочитайте кожне твердження і вирішіть, вірно воно чи невірно стосовно Вас.

Не витрачайте час на роздуми. Найбільш відповідне те рішення, котре першим приходить Вам в голову”.

1.		11.		21.		31.		41.		51.		61.		71.	
2.		12.		22.		32.		42.		52.		62.			
3.		13.		23.		33.		43.		53.		63.			
4.		14.		24.		34.		44.		54.		64.			
5.		15.		25.		35.		45.		55.		65.			
6.		16.		26.		36.		46.		56.		66.			
7.		17.		27.		37.		47.		57.		67.			
8.		18.		28.		38.		48.		58.		68.			
9.		19.		29.		39.		49.		59.		69.			
10.		20.		30.		40.		50.		60.		70.			

Обробка й аналіз результатів

<i>K</i>	<i>0,5K</i>	<i>0,4K</i>	<i>0,2K</i>
16	8	6	3
15	8	6	3
14	7	6	3
13	7	5	3
12	6	5	2
11	6	4	2
10	5	4	2
9	5	4	2
8	4	3	2
7	4	3	1
6	3	2	1
5	3	2	1
4	2	2	1
3	2	2	1
2	1	1	0
1	1	1	0

Шкала неправди (L).		
Шкала вірогідності (F).		
Шкала корекції (K).		
Іпохондрії (Hs).		
Депресії (D).		
Істерії (Hy).		
Психопатії (Pd).		
Паранояльності (Pa).		
Психастенії (Pt).		
Шизоїдності (Se).		
Гіпоманії (Ma).		

Значення шкали К додається до базисних шкал № 1, 4, 7, 8, 9. Наприклад: якщо по шкалі К отримано 9 балів, то до значення шкали № 1, виходячи з таблиці, додають 5 балів, до значення шкали № 4 - 4 бали, до значення шкал № 7 й № 8 по 9 балів, до значення шкали № 9 - 2 бали.

T	L	F	K	1	2	3	4	6	7	8	9	T
110	M					26	25			30		110
								14	27		17	
100				24		24				28		100
					20		21			25		
90	12			21		22		12		26	15	90
							19			23		
80	10			18	16			10			13	80
						18	17			21	22	
70	5			15		16		8	19	20	11	70
		8					15					
60	4		15	12		14				18		60
								13		17		
50	3	6		12							9	50
			12			12		6		16		
40	2	4	9	9	8		11		15			40
						10				14	7	
30	1	2	6	6				4	13	12		30
20	0			4				2	11	10	5	20
		1	3						9	8		
			0								3	
				0	0			0				
					2				7	6		
				0,5K			0,4K		1K	1K	0,2K	
				==			==		==	==	==	

ДОСЛІДЖЕННЯ ПАМ'ЯТІ

Практична робота № 2

Дослідження логічної та механічної пам'яті

Процедура дослідження

Серія А

1.	5.	9.	13.
2.	6.	10.	14.
3.	7.	11.	15.
4.	8.	12.	16.

Серія В

1.	5.	9.	13.
2.	6.	10.	14.
3.	7.	11.	15.
4.	8.	12.	16.

Обробка результатів

Після кожного дослідження потрібно підрахувати кількість правильно відтворених слів і кількість помилкових відтворень. Результати занести в таблицю:

Обсяг логічної пам'яті			Обсяг механічної пам'яті		
К-кість слів першого ряду (a1)	К-кість слів, що запам'ята- лась (b1)	Коефіцієнт логічної пам'яті $K1 = b1/ a1$	К-кість слів другого ряду (a2)	К-кість слів, що запам'ята- лась (b2)	Коефіцієнт механічної пам'яті $K2 = b2/ a2$

Практична робота № 3

Заучування 10 слів

Завдання: визначити рівень пам'яті досліджуваних, стомлюваності, активності уваги. Методика дозволяє досліджувати процеси пам'яті, запам'ятовування, збереження й відтворення

Матеріал й устаткування: Перед початком дослідження експериментатор повинен записати в один рядок ряд коротких (односкладових і двоскладових) слів. Слова потрібно підібрати прості, різноманітні, що не мають між собою жодного зв'язку. Звичайно кожен експериментатор звикає до якого-небудь одного ряду слів, але бажано користуватися не одним, а декількома наборами.

Процедура дослідження

Інструкція досліджуваному: "Зараз я прочитаю 10 слів. Слухати треба уважно. Коли закінчу читати, відразу ж повторіть стільки, скільки запам'ятаєте. Повторювати можна в будь-якому порядку, порядок ролі не грає. Зрозуміло?"

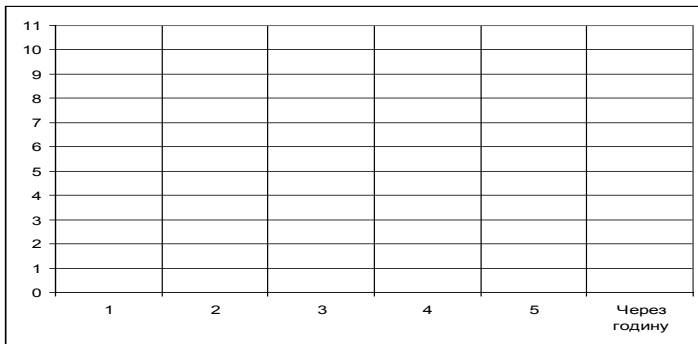
Продовження інструкції: "Зараз я знову прочитаю вам ті ж самі слова, і ви знову повинні повторити їх - і ті, які ви вже назвали, і ті, які в перший раз пропустили,- всі разом, у будь-якому порядку"

Обробка і аналіз результатів

Після п'ятиразового повторення слів експериментатор переходить до інших експериментів, а наприкінці дослідження, через 50-60 хвилин, знову запитує в досліджуваного ці слова (без нагадування). У результаті протокол дослідження набуває наступного вигляду:

1											
2											
3											
4											
5											
Через годи- ну											

За цим протоколом може бути складена «крива запам'ятовування». Для цього по горизонтальній осі відкладаються номери повторення, а по вертикальній - кількість правильно відтворених слів.

Практична робота № 6 Піктограми

Завдання: Метод, запропонований А.Р. Лурія, являє собою варіант опосередкованого запам'ятовування, однак застосовується він не стільки для дослідження пам'яті, скільки для аналізу характеру асоціацій.

Матеріал й устаткування: Для проведення дослідження досить мати олівець і папір. Потрібно заздалегідь підготувати 12-16 слів і словостполучень для запам'ятовувань.

Процедура дослідження

Досліджуваному говорять, що буде перевірятися його зорова пам'ять, запитують про те, чи зауважував він, як йому легше запам'ятовувати - «на слух або за допомогою зору». Потім йому дають лист паперу й олівець і говорять:

Інструкція досліджуваному: «На цьому папері не можна писати ні слів, ні букв. Я буду називати слова й цілі вирази, які ви повинні будете запам'ятати. Для того щоб легше було запам'ятати, ви повинні до кожного слова намалювати що-небудь таке, що б могло допомогти вам згадати задане слово. Якість малюнка ролі не грає, можна намалювати що завгодно і як завгодно, аби тільки вам це змогло нагадати задане слово - як вузлик на пам'ять зав'язують. От, наприклад, я вам задаю перший вираз «Веселе свято». Що можна намалювати, щоб потім згадати «Веселе свято»?

ДОСЛІДЖЕННЯ МИСЛЕННЯ

Практична робота №4 Виключення слів

Завдання: Методика спрямована на дослідження аналітико-синтетичної діяльності хворих, їхнього вміння узагальнювати. Вона аналогічна методиці «Класифікація», оскільки виключення передбачає попередню класифікацію. Відмінність полягає лише в тому, що методика «Виключення слів» у меншій мірі виявляє працездатність і стійкість уваги, а більшою мірою - логічність міркувань, правильність й обґрунтованість узагальнень.

Матеріал й устаткування: Стандартний бланк методики, на якому надруковані серії слів (15 серій по 5 слів у кожній), секундомір і заздалегідь підготовлений протокол.

Процедура дослідження

Інструкція досліджуваному: «На бланку написані групи слів, кожна група складається з п'яти слів. Чотири слова з п'яти є в чомусь подібними й можуть бути об'єднані за загальною ознакою, а одне зі слів не відповідає цій ознаці і його потрібно виключити».

Якщо досліджуваний відразу не засвоїв інструкцію, то один-два приклади експериментатор вирішує разом з ним. Реєструється загальний час виконання з 1-го по 15-і завдання. Після того як досліджуваний закінчив роботу, його просять пояснити свої відповіді. Експериментатор реєструє в протоколі номер рядка, виключене слово, пояснення досліджуваного, а також свої питання й примітки.

Методика «Виключення слів»

- 1) старезний, старий, зношений, маленький, давній
- 2) сміливий, хоробрий, відважний, злий, рішучий
- 3) Василь, Федір, Семен, Іванов, Порфирій
- 4) молоко, вершки, сир, сало, сметана
- 5) моментально, швидко, поспішно, поступово, квапливо
- 6) глибокий, високий, світлий, низький, дрібний
- 7) листок, брунька, кора, дерево, сучок
- 8) дім, сарай, хата, колиба, споруда
- 9) береза, сосна, дерево, дуб, ялина
- 10) ненавидіти, нехтувати, обурюватися, зневажати, карати
- 11) темний, світлий, блакитний, ясний, тьмянний
- 12) гніздо, нора, мурашник, курятник, барліг
- 13) невдача, крах, провал, поразка, хвилювання
- 14) молоток, цвях, кліщі, сокира, долото
- 15) хвилина, секунда, година, вечір, доба

Обробка і аналіз результатів

Методика «Виключення слів» припускає насамперед якісний аналіз характеру помилок і пояснень досліджуваного. Можлива також і кількісна оцінка, що полягає в наступному:

- 1) в відповідності із ключем підраховується кількість правильно вирішених завдань, за кожне правильне рішення дається 2 бали; $B =$
- 2) підраховується загальна оцінка (A) з врахуванням поправки на час виконання завдання по формулі:

$$A = B + T, A =$$

де B — кількість балів за правильно виконані завдання, T — поправка на час.

Поправка на час виконання завдання «Виключення слів»

Час, с	T (B > 26)	Час, с	T (B < 26)
< 91	+3	<250	0
91 - 250	0	250 - 330	- 3
> 250	-3	> 330	- 6

Практична робота № 5

Порівняння понять

Мета дослідження: Дослідження мисленневих операцій аналізу й синтезу.

Матеріал й устаткування: Експериментатор з наявного в нього набору заготовляє 8 - 10 пар слів, що підлягають порівнянню. Набір містить поняття різного ступеня спільності, а також і зовсім непорівнювані поняття. Саме непорівнянні поняття виявляються іноді дуже показовими для виявлення розладів мислення.

Процедура дослідження

Досліджуваного просять сказати, «чим схожі й чим відрізняються» ці поняття. Записують всі його відповіді повністю. Експериментатор повинен наполягати на тому, щоб досліджуваний обов'язково спочатку вказував подібність між поняттями, а тільки потім відмінність.

Зустрічаються такі пари об'єктів (або понять), які непорівнювані. У такому випадку ви й повинні відповісти: «Їх порівнювати не можна». Якщо досліджуваний відразу починає порівнювати цю пару його відповідь записують, але потім дають пояснення відносно «непорівнянних» пар. Надалі таких пояснень більше не дають, а просто реєструють відповіді досліджуваних із приводу кожної пари.

1. Ранок – вечір	16. Ворона горобець
2. Корова кінь	17. Вовк місяць
3. Льотчик танкіст	18. Молоко вода
4. Лижі ковзани	19. Вітер сіль
5. Трамвай автобус	20. Золото срібло
6. Озеро ріка	21. Сани віз
7. Ріка птах	22. Окуляри гроші
8. Дощ сніг	23. Горобець курка
9. Поїзд літак	24. Кішка яблуко
10. Вісь оса	25. Вечір ранок
11. Обман помилка	26. Дуб береза
12. Склянка півень	27. Голод спрага
13. Маленька дівчинка велика лялька	28. Казка пісня
14. Черевик олівець	29. Кошик сова
15. Яблуко вишня	30. Картина портрет

Обробка і аналіз результатів

Практична робота № 6

Співвідношення прислів'їв, метафор і фраз

Завдання: дослідження мислення. Виявляє розуміння переносного значення, уміння ви-членувати головну думку у фразі конкретного змісту, а також диференційованість, цілеспря-мованість суджень.

Матеріал й устаткування: для проведення дослідження потрібні таблички, на яких на-писані тексти метафор і прислів'їв (6 - 7 таблиць) і тексти фраз (14 - 15).

Процедура дослідження

ПРИСЛІВ'Я

1. Куй залізо, поки гаряче.
2. Курчат по осені рахують.
3. Нема чого на дзеркало нарікати, коли пика крива.
4. Краще менше, та краще.
5. Узявся за гуж, не говори, що не дуж.
6. Тихіше їдеш, далі будеш.
7. Не у свої сани не сідай.
8. Не всі те золото, що блищить.
9. Сім разів відміряй, а один раз відріж.

ФРАЗИ

1. Матеріал розріжуть ножицями.
2. Узимку їздять на санях, а влітку на возі.
3. Щоранку овець виганяють за село.
4. Не завжди те, що нам здається гарним, дійсно добре.
5. Не можна харчуватися одними пирогами, треба є й житній хліб їсти.
6. Якщо сам відрізає неправильно, то не слід винити ножиці.
7. Якщо вже поїхав куди-небудь, то з півдороги повертатися пізно.
8. Курчата виростають до осені.
9. Про справу судять за результатами.
10. Одну гарну книгу прочитати корисніше, ніж сім поганих.
11. Якщо не знаєш справи, не берися за неї.
12. Коваль, що працює не кваплячись, часто встигає більше, ніж той, котрий квапиться.
13. Щоб зробити роботу краще, потрібно про неї добре подумати.
14. Гарна якість дзеркала залежить не від рами, а від самого скла.

МЕТАФОРИ

- 1) Золота голова.
- 2) Залізний характер.
- 3) Жовчна людина.
- 4) Кам'яне серце.
- 5) Гострий розум
- 6) Глуха ніч.

ФРАЗИ ДО МЕТАФОР

- 1) Розумна голова.
- 2) Художник зробив статуетку з позолоченою головою.
- 3) Золото яскравіше заліза.
- 4) Людина висікла на скелі серце.
- 5) Сильний характер.
- 6) Залізо твердіше міді.
- 7) Залізниця.
- 8) Зла людина.
- 9) Його вкусила отруйна змія.
- 10) Черстве серце.

11) Він завжди з каменем за пазухою.

12) Хвороба жовчного міхура.

13) Добре нагострити ніж

Інструкція досліджуваному: «Покладіть поруч із кожним прислів'ям відповідну йому за змістом фразу». При цьому експериментатор попереджає, що «не до всіх прислів'їв знайдуться підходящі фрази, а багато фраз не підходять до жодного прислів'я».

Після того як досліджуваний виконав це завдання, експериментатор запитує його, у чому він бачить подібність фраз і прислів'їв, у чому їхня загальна ідея.

Аналіз результатів

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ

Практична робота № 7

Методика діагностики типу емоційної реакції на вплив стимулів навколишнього середовища В.В.Бойко

Мета дослідження: Діагностики типу емоційної реакції на вплив стимулів навколишнього середовища.

Матеріал й устаткування: бланк, ручка або олівець.

Процедура дослідження

Інструкція досліджуваному: “Виберіть варіант відповіді - “а”, “б” або “в”, котрий Вам найбільше підходить. Будьте щирі”

1.		11.		21.		31.	
2.		12.		22.		32.	
3.		13.		23.		33.	
4.		14.		24.		34.	
5.		15.		25.		35.	
6.		16.		26.		36.	
7.		17.		27.		37.	
8.		18.		28.		38.	
9.		19.		29.		39.	
10.		20.		30.			

Обробка і аналіз результатів

Стимули	Питання	Тип емоційної реакції		
		Ейфорична(відповідь “а”)	Рефрактерна(відповідь “б”)	Дисфорична(відповідь “в”)
негативні	1, 4, 7, 10, 13, 16, 19, 22, 25, 28, 31, 34, 37			
амбівалентні	2, 5, 8, 11, 14, 17, 20, 23, 26, 29, 32, 35, 38			
позитивні	3, 6, 9, 12, 15, 18, 21, 24, 27, 30, 33, 36, 39			
Усього:				

ДІАГНОСТИКА НЕВРОТИЧНИХ СТАНІВ

Практична робота № 8

Клінічний описувальник для виявлення й оцінки невротичних станів (К.К.Яхін, Д.М.Менделевич)

Мета дослідження Виявлення й оцінка невротичних станів.

Матеріал й устаткування: бланк для відповідей, ручка або олівець.

Процедура дослідження

Інструкція досліджуваному: “Вам пропонується оцінити свій поточний стан по п’ятибальній системі:

- 5 балів - ніколи не було,
- 4 бали - рідко,
- 3 бали - іноді,
- 2 бали - часто,
- 1 бал - постійно або завжди.

1.		11.		21.		31.		41.		51.		61.	
2.		12.		22.		32.		42.		52.		62.	
3.		13.		23.		33.		43.		53.		63.	
4.		14.		24.		34.		44.		54.		64.	
5.		15.		25.		35.		45.		55.		65.	
6.		16.		26.		36.		46.		56.		66.	
7.		17.		27.		37.		47.		57.		67.	
8.		18.		28.		38.		48.		58.		68.	
9.		19.		29.		39.		49.		59.		69.	
10.		20.		30.		40.		50.		60.		70.	

Обробка результатів

Проставлені бали переводяться у відповідні діагностичні коефіцієнти

Шкала тривоги

Номер питання	1 бал	2 бали	3 бали	4 бали	5 балів
6	-1,33	-0,44	1,18	1,31	0,87
12	-1,08	-1,3	-0,6	0,37	1,44
26	-1,6	-1,34	-0,4	-0,6	0,88
28	-1,11	0	0,54	1,22	0,47
32	-0,9	-1,32	-0,41	0,41	1,3
33	-1,19	-0,2	1	1,04	0,4
37	-0,78	-1,48	-1,38	0,11	0,48
41	-1,26	-0,93	-0,4	0,34	1,24
50	-1,23	-0,74	0	0,37	0,63
61	-0,92	-0,36	0,28	0,56	0,1

Шкала невротичної депресії

Номер питання	1 бал	2 бали	3 бали	4 бали	5 балів
2	-1,58	-1,45	-0,41	0,7	1,46
7	-1,51	-1,53	-0,34	0,58	1,4
15	-1,45	-1,26	-1	0	0,83
17	-1,38	-1,62	-0,22	0,32	0,75
18	-1,3	-1,5	-0,15	0,8	1,22
35	-1,34	-1,34	-0,5	0,3	0,73
48	-1,2	-1,23	0,36	0,56	0,2
49	-1,08	-1,08	-1, 18	0	0,46
58	-1,2	-1,26	-0,37	0,21	0,42
68	-1,08	-0,54	-0,1	0,25	0,32

Шкала астенії

Номер питання	1 бал	2 бали	3 бали	4 бали	5 балів
3	-1,51	-1,14	-0,4	0,7	1,4
8	-1,5	-0,33	0,9	1,32	0,7
9	-1,3	-1,58	-0,6	0,42	1
10	-1,62	-1,18	0	0,79	1,18
14	-1,56	-0,7	-0,12	0,73	1,35
16	-1,62	-0,6	0,26	0,81	1,24
24	-0,93	-0,8	-0,1	0,6	1,17
27	-1,19	-0,44	0,18	1,2	1,08
45	-1,58	-0,23	0,34	0,57	0,78
62	-0,5	-0,56	0,38	0,56	0

Шкала істеричного типу реагування

Номер питання	1 бал	2 бали	3 бали	4 бали	5 балів
5	-1,41	-1,25	-0,5	0,4	1,53
21	-1,2	-1,48	-1,26	-0,18	0,67
31	-1,15	-1,15	-0,87	-0,1	0,74
34	-1,48	-1,04	-0,18	1,11	0,5
35	-1,34	-1,34	-0,52	0,3	0,73
36	-1,3	-1,38	-0,64	-0,12	0,66
45	-1,58	-0,23	0,34	0,57	0,78
47	-1,38	-1,08	-0,64	-0,1	0,52
49	-1,08	-1,08	-1,18	-0,1	0,46
57	-1,2	-1,34	-0,3	0	0,42
64	-0,6	-1,26	-1,08	-0,38	0,23

Шкала obsесивно-фобічних порушень

Номер питання	1 бал	2 бали	3 бали	4 бали	5 балів
---------------	-------	--------	--------	--------	---------

11	-1,38	-1,32	-0,3	0,3	1,2
13	-1,53	-1,38	-0,74	0,23	0,9
19	-1,32	-0,63	0	0,99	1,2
38	-0,9	-1,17	-0,43	0,37	0,69
40	-1,38	-0,67	-0,81	0,18	0,64
46	-1,34	-1,2	0,1	0,54	0,43
53	-0,78	-1,5	-0,35	0,27	0,36
56	-0,3	-1,2	-1,3	-0,67	0,33
61	-0,92	-0,36	0,28	0,56	0,1
66	-1	-0,78	-1,15	-0,52	0,18

Шкала вегетативних порушень

Номер питання	1 бал	2 бали	3 бали	4 бали	5 балів
1	-1,51	-1,6	-0,54	0,5	1,45
4	-1,56	-1,51	-0,34	0,68	1,23
6	-1,33	-0,44	1,18	1,31	0,87
20	-1,3	-1,58	-0,1	0,81	0,77
22	-1,08	-1,5	-0,71	0,19	0,92
23	-1,8	-1,4	-0,1	0,5	1,22
25	-1,15	-1,48	-1	0,43	0,63
29	-1,6	-0,5	-0,3	0,62	0,9
30	-1,34	-0,7	-0,17	0,42	0,85
32	-0,9	-1,32	-0,41	0,42	1,19
39	-1,56	-0,43	-0,1	0,48	0,76
42	-1,3	-0,97	-0,4	-0,1	0,7
43	-1,11	-0,044	0	0,78	0,45
44	-1,51	-0,57	-0,26	0,32	0,63
51	-1,34	-0,78	0,2	0,31	1,4
52	-0,97	-0,66	-0,14	0,43	0,77
54	-0,93	-0,3	0,13	0,93	0,6
57	-1,2	-1,34	-0,3	0	0,42
59	-1,08	-0,83	-0,26	0,24	0,55
63	-0,9	-1,15	-1	-0,1	0,25
65	-1	-1,26	-0,22	-0,43	0,27
67	-0,7	-0,42	-0,55	0,18	0,4

Аналіз результатів

Підсумують діагностичні коефіцієнти по шести шкалах і вибудовують графік. Показники:

- більше +1,28 - указує на рівень здоров'я,
- менше -1,28 - хворобливий характер розладів.

